

ДЖЕРЕЛА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КОМПЛАЄНСУ В УКРАЇНСЬКИХ БАНКАХ

Статтю присвячено дослідженню джерел правового регулювання комплаєнсу в українських банках. Обґрунтовано надмірну зарегульованість банківської діяльності, визначено фактори, що негативно впливають на ефективність регуляторної діяльності Національного банку України: зловживання законодавчими колізіями, перешкодження інноваційному розвитку, надмірне навантаження на персонал та інформаційні ресурси банків. Встановлено доцільність ієрархічного підходу до формування системи правових норм, що складають інститут комплаєнсу. Хоча Конституція України не містить прямих приписів щодо регулювання комплаєнсу, показано, що вона встановлює необхідність і важливість дотримання чинних норм – як на загальнодержавному (ст. 8), так і на особистому рівні (ст. 13, ст. 19, 41, 47, 65). Визначено місце міжнародних договорів як джерел правового регулювання банківського комплаєнсу, зокрема актів Acquis Європейського Союзу: зокрема, Директива 2015/849 визначає, що банки повинні розробити внутрішню політику управління комплаєнсом, призначити спеціального адміністратора та можуть обмінюватися інформацією про комплаєнс-контроль між посадовими особами в межах одного банку або банківської групи. Проаналізовано зміни до Закону України «Про банки та банківську діяльність» щодо організації служби комплаєнсу в банках, положення нормативно-правових актів Національного банку України, які є основою регулювання відповідних відносин. Визначено, що правовий базис комплаєнсу становлять Положення Національного банку України про організацію системи управління ризиками (щодо тлумачення поняття, необхідності та підходів до управління комплаєнс-ризиками), внутрішнього контролю (щодо статусу підрозділу з комплаєнсу та головного комплаєнс-менеджера) та ліцензування банків (щодо призначення та створення належних умов діяльності головного комплаєнс-менеджера). Обґрунтовано гармонізацію цих та низки пов'язаних з ними підзаконних актів Національного банку України з міжнародно-правовими стандартами з питань відповідності – насамперед, з приписами Базельського комітету з банківського нагляду.

Ключові слова: комплаєнс, банк, правове регулювання, правові джерела, міжнародні стандарти.

Постановка проблеми. Банківський сектор відіграє вирішальну роль в економіці, мобілізуючи заощадження, надаючи кредити та реалізуючи всі платіжні операції бізнесу, держави, фізичних осіб. Аби зберегти довіру суспільства та забезпечити безперерйне функціонування економіки, банки мають функціонувати у всеосяжному та ефективному правовому середовищі, а регулювання їх діяльності має переслідувати завдання із забезпечення стабільності та прозорості банківської системи, захисту інтересів вкладників і акціонерів, обмеження границь та параметрів допустимих ризиків для попередження криз. З метою контролю за дотриманням чинних вимог банки організовують служби комплаєнсу, діяльність яких регламентується численними розпорощеними приписами – як національного, так і міжнародного права, – узагальнення та аналіз яких є актуальним дослідницьким завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні правове регулювання банківської діяльності постійно перебуває в центрі уваги практиків, державних експертів і науковців, зокрема Е. Дмитренко, Л. Касьяненко, І. Товкун. Серед актуальних питань цього дискурсу: відсутність ефективного механізму реалізації антикорупційних застережень, непродуктивний наглядовий апарат (особливо щодо інноваційних продуктів), лакуни та протиріччя у вимогах до публічної звітності, низький рівень гармонізації національних і міжнародних облікових і податкових стандартів тощо [1-3]. Правове регулювання комплаєнсу в банківських і фінансових установах досі не набуло належного висвітлення у правових студіях, однак окремі його аспекти розглядали в своїх працях М. Можаровський, А. Мулик, Н. Пацурія [4-6]. Відтак недостатньо вивченим лишається питання правових джерел регулювання комплаєнсу,

їх структури, ієрархії та гармонізації з міжнародними стандартами.

Метою статті відтак є систематизація та аналіз українських і міжнародних джерел правового регулювання комплаєнсу в українських банках.

Виклад основного матеріалу. Основним чинником, що гальмує зміцнення та розвиток вітчизняної банківської системи, є пригломшливий правовий динамізм, себто кількість нових та оновлених, а також загальний масив чинних нормативно-правових актів, що регулюють цю сферу. Хоча назагал банківська діяльність є високо регульованою галуззю в усьому світі, корпус відповідних правових норм в Україні не пасе задніх відносно свого обсягу: станом на 1 червня 2023 року норми відносно банків та їх діяльності містять 2676 нормативно-правових актів, у т.ч. 7 кодексів, 194 закони та 1620 постанов і рішень Правління Національного банку України (далі – НБУ). Завелика кількість чинних джерел, навіть якщо це виправдовується прагненням охопити якомога більше аспектів функціонування системи, може викликати серйозні складнощі і для самого банківського сектору, і для регулюючих і наглядових органів. По-перше, занадто складна та обтяжлива правова база може стати приводом для зловживань законодавчими колізіями з боку як банків, так і клієнтів. По-друге, надмірна регуляція, зазвичай, стає на перешкоді інноваційному розвитку, що для фінансової галузі сучасної країни є неприпустимим. Нарешті, по-третє, численність та складність нормативної бази викликає перевантаження ресурсів, затримки в роботі банківських установ і, не в останню чергу, заважає здійсненню ефективних комплаєнс-заходів.

Разом із тим, розбудована система нормативно-правового забезпечення суттєво збільшує навантаження на суб'єкти регуляторної діяльності – в першу чергу, через їх обов'язок відстежувати результативність чинних актів і звітувати про це. Складно не погодитися з думкою численних прихильників кодифікації банківського законодавства [2, с. 172; 3, с. 43] – хоча б у частині регулювання банківської діяльності. Це дозволило б не лише значно скоротити кількість та узгодити зміст існуючого корпусу галузевих нормативних актів, а й частково полегшила тягар регуляторного відстеження та звітування НБУ, дозволивши перерозподілити власні ресурси на посилення ефективності прикладної, а не формальної частини банківського регулювання.

Норми права, з яких складається інститут комплаєнсу, згідно із класичним науково-методологічним підходом, утворюють систему – тобто, знаходяться у взаємозв'язку та взаємозалежності одна з одною. Це обґрунтовує необхідність систематизувати відповідні норми, використовуючи ієрархічний підхід як

найбільш доцільний у даному випадку. Найбільш наближена до тематики цього дослідження спроба побудувати систему приписів з комплаєнсу була здійснена М. Можаровським [4, с. 73-92] – щоправда, стосувалася вона комплаєнсу взагалі, безвідносно галузі його застосування.

Правовим джерелом найвищої юридичної сили в Україні є її Конституція. Хоча Основний закон не згадує напряду ані комплаєнс, ані відповідності вимогам у банківській сфері, окремі його положення так чи інакше стосуються необхідності та важливості дотримання чинних норм. Зокрема, частина друга ст. 8 фактично фіксує обов'язковість комплаєнсу законів та інших нормативно-правових актів відносно Конституції: принцип верховенства права трактується, зокрема, через відповідність нормативних документів меншої юридичної сили документам вищої юридичної сили. Продовжується цей принцип у статті 9, яка визначає необхідність відповідності міжнародних договорів положенням Конституції, в т.ч. передбачивши можливість гармонізації останньої за потреби.

Частина друга ст. 6 Конституції визначає, що органи влади зобов'язані діяти в межах своїх законних повноважень, тобто виходячи із визначених законодавчо допустимих дій та можливостей. Персональний комплаєнс стосовно українського законодавства закріплений у частині другій ст. 13 у сфері природокористування громадян. Стаття 19 ставить в обов'язок як органам публічної влади, так і їх посадовцям діяти виключно у відповідності до вимог Конституції та законів України. У подальшому цей самий обов'язок поширюється й на всіх громадян відносно користування ними державним і комунальним майном (ст. 41), забезпечення соціальним житлом (ст. 47), проходження військової служби (ст. 65). Отже, комплаєнс встановлюється окремими положеннями Основного закону, хоча й непрямо.

Відповідно до частини першої ст. 9 Основного закону, міжнародні договори можуть ставати частиною українського законодавства за наявності відповідної згоди Верховної Ради України. Таким чином визначається спосіб інтеграції норм щодо комплаєнсу в банках, які містяться в міжнародно-правових актах, до корпусу чинних законів і підзаконних актів. Окрім суто міждержавних угод і конвенцій, до яких Україна приєдналася як повноправна сторона міжнародно-правового регулювання (наприклад, Декларація ООН про боротьбу з корупцією та хабарництвом у міжнародних комерційних операціях, Конвенція ООН проти корупції), важливу роль відіграють іноземні законодавчі акти, у відповідність з якими Україною приведено національне законодавство. Окреме місце серед таких документів посідають правові джерела Європейського Союзу (далі –

ЄС), гармонізація з вимогами яких є зобов'язаннями в євроінтеграційному процесі. Набір відповідних Директив, Регламентів, Рішень, договорів, судових рішень та інтерпретацій, та інших нормативних документів, що регулюють функціонування ЄС та міждержавні відносини всередині, має назву *Acquis* (від *фр. acquis communautaire* – «надбання спільности»).

Acquis складається з усіх актів ЄС, прийнятих з моменту його заснування в 1951 році, та налічує майже 200 тис. сторінок. Цей корпус нормативних документів є обов'язковим для всіх країн-членів ЄС, а приєднання до нього становить один з основних принципів європейської інтеграції: країна-кандидат має прийняти та виконувати всі закони ЄС, перш ніж її заявку на членство буде розглянуто. *Acquis* регулює різні аспекти суспільного життя, включаючи внутрішній ринок, громадянство, енергетику, транспорт, довкілля, соціальну політику та, зокрема, регулювання банківського сектору країн-членів, у тому числі стосовно комплаєнсу в банках. Так, Директивою 2015/849 визначено, що особи, зобов'язані сприяти заходам з протидії відмиванню грошей і фінансуванню тероризму, до яких належать і банки (кредитні установи) [7, ст. 2], повинні розробити внутрішню політику з управління комплаєнсом і, за необхідності, призначити спеціального управлінця, відповідального за комплаєнс-заходи [7, ст. 8]. Окреме положення цієї Директиви дозволяє обмін інформації щодо здійснюваного комплаєнс-контролю між посадовими особами всередині одного банку або банківської групи, причому як під час виконання службових обов'язків, так і поза ними [7, ст. 39].

З огляду на необхідність узгодження нормативних вимог до банківського комплаєнсу з правом ЄС, як однієї з умов успішної євроінтеграції, вітчизняний законодавець у 2021 р. ухвалив Закон № 1587-IX, суттєва частка положень якого присвячена насиченню базового для банківської сфери Закону «Про банки та банківську діяльність» нормами, що встановлюють правову основу регулювання галузевого комплаєнсу [8, ст. 7]. Відтак, уперше в законодавстві було закріплено цілісну концепцію організації та функціонування служби із забезпечення дотримання норм всередині банку. Новели в профільному Законі № 2121-III набули чинності 05.08.2021 р. та почали визначати:

- обов'язковість утворення підрозділу з комплаєнсу та його місце в системі корпоративного управління банку [9, ст. 44];
- виключну компетенцію та обов'язки Ради банку щодо підрозділу з комплаєнсу [9, ст. 39, 46];
- кваліфікаційні вимоги, порядок погодження кандидатури, статус і повноваження, обмеження щодо суміщення посад головного комплаєнс-менеджера [9, ст. 19, 19-1, 24, 40, 44, 52].

Незважаючи на доволі пізні запровадження положень закону, що регулюють банківський комплаєнс, у підзаконних актах НБУ цей термін фігурував й до 2021 р. Зокрема, провідний нормативний документ, що визначає організаційно-правові підвалини служби із забезпечення виконання вимог – Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах, – був доповнений відповідними новелами ще в грудні 2020 р. [10]. Це положення закладає важливий юридичний базис, що доповнює та розширює норми профільного Закону в таких аспектах:

- встановлено пряму залежність між ефективністю, комплексністю та адекватністю системи управління ризиками, створеною банком, та належністю статусу та кваліфікацій головного комплаєнс-менеджера (принцип незалежності) [11, п. 7, 8, 10];
 - подано офіційне тлумачення, обґрунтована необхідність та підходи до управління комплаєнс-ризиком, встановлено обов'язок вести базу пов'язаних з ним внутрішніх подій [11, п. 3, 11, 45, 64, 84, 100, 280, 316-324];
 - визначено місце підрозділу з комплаєнсу в системі управління ризиками, його функції [11, п. 16, 24, 40-44];
 - визначено сутність підрозділу з комплаєнсу та посади головного комплаєнс-менеджера [11, п. 3, 24];
 - зафіксовано повноваження головного комплаєнс-менеджера з ветоування рішень правління, комітетів та інших колегіальних органів банку, інші його повноваження, обов'язки та гарантії щодо виконання службових завдань [11, п. 28, 32, 33, 33-1, 35, 36, 40-44, 47, 102, 323];
 - визначено порядок призначення, звільнення та оплати праці головного комплаєнс-менеджера, створення, статусу та фінансування діяльності підрозділу з комплаєнсу [11, п. 29, 32, 33, 35, 36, 152, 319];
 - унормовано обов'язкові аспекти, що мають бути визначені в Кодексі поведінки (етики), Політиці запобігання конфліктам інтересів, визначено обов'язок регулярного навчання працівників з відповідних питань [11, п. 48, 50-52, 53, 55, 320];
 - встановлено необхідність організації механізму конфіденційного інформування про неприйнятну поведінку [11, п. 54, 322, 324].
- Іншим вагомим правовим джерелом, що доповнює та уточнює статус підрозділу з комплаєнсу та головного комплаєнс-офіцера, є Положення про організацію системи внутрішнього контролю в банках України та банківських групах, затверджене влітку 2019 р. Відповідно до його приписів:
- розкрито зміст комплаєнс-цілей банку, встановлено обов'язок їх закріплення в стратегії та бізнес-плані [12, п. 16-17, 20];

– визначено, що досягнення комплаєнс-цілей належить до основних завдань процесу внутрішнього контролю в банку [12, п. 4];

– передбачено, що комплаєнс-ризик підпадає під управління системи внутрішнього контролю [12, п. 16];

– встановлено місце та роль підрозділу з комплаєнсу в системі внутрішнього контролю банку [12, п. 22, 34, 35, 37, 90, 98].

Оскільки призначення та створення належних умов роботи головного комплаєнс-офіцера є обов'язковим елементом функціонування банку, правові норми щодо створення відповідної посади та її заповнення були передбачені в Положенні про ліцензування банків, яке визначає, що:

– НБУ уповноважений погоджувати або відмовляти в призначенні кандидатів на посаду головного комплаєнс-менеджера, здійснювати моніторинг його відповідності законодавчим вимогам, отримувати документи щодо погодження на посаду, погоджувати його звільнення [13, п. 59, 218, 220, 228, 231, 312-1, 313, 318-319, 331-332, 338-340, 345-346, 349-352, 354-357, 365-367, 483-484, 507];

– проведення тестування та співбесід щодо погодження кандидатури, а також визначення ділової репутації та професійної придатності головного комплаєнс-менеджера покладається на Кваліфікаційну комісію НБУ [13, п. 2, 342-344, 368];

– рішення про погодження або відмову в погодженні на посаду головного комплаєнс-менеджера, а також рішення про його невідповідність приймає Комітет з нагляду [13, п. 347, 369-370];

– НБУ погоджує на посаду головного комплаєнс-менеджера під час розгляду питання про надання новому банку ліцензії або в разі призначення нової особи [13, п. 322];

– погодження НБУ на посаду головного комплаєнс-менеджера може бути отримано ще до призначення кандидата та діє протягом 6 місяців [13, п. 323, 326, 328];

– погодження призначення виконавцем обов'язків головного комплаєнс-менеджера не є потрібним [13, п. 329, 330];

– банк зобов'язаний протягом 3 робочих днів повідомляти НБУ про призначення, звільнення або покладання виконання обов'язків головного комплаєнс-менеджера [13, п. 337];

– головний комплаєнс-менеджер має відповідати вимогам щодо посади, що контролюється Радою банку та про що вона звітує до НБУ [13, п. 358-361].

Окрім розглянутих, окремі функції та питання забезпечення діяльності головного комплаєнс-офіцера та підрозділу з комплаєнсу додатково визначені непрофільними актами НБУ, зокрема: Положенням про організацію внутрішнього аудиту в банках Укра-

їни, Положенням про здійснення банками фінансового моніторингу, Положенням про організацію процесу управління проблемними активами в банках України, Положенням про політику винагороди в банку, Положенням про організацію процесу оцінки достатності внутрішнього капіталу в банках України та банківських групах, Положенням про плани відновлення діяльності банків України та банківських груп.

Нормативним документом нижчої юридичної сили, в порівнянні з Положеннями НБУ, що входить до системи норм з регулювання комплаєнсу, є Методичні рекомендації щодо організації корпоративного управління в банках України. На додаток до підтвердження вже згаданих вище положень [14, п. 2, 7, 24, 29, 80-81, 100, 105, 120], які стосуються підрозділу комплаєнсу та головного комплаєнс-офіцера, цей документ визначає деталізований перелік питань, що мають бути розглянуті в Кодексі поведінки (етики) банку, та покладає відповідальність за контроль впровадження та дотримання цього Кодексу, регулярне звітування про ступінь його виконання, а також за консультування працівників банку щодо його положень на підрозділ з комплаєнсу [14, п. 43].

Згадані Методичні рекомендації, так само, як і більшість з проаналізованих Положень, у своїх преамбулах і вступних частинах акцентують увагу на власній відповідності принципам інструктивних документів, розроблених Базельським комітетом з банківського нагляду, а також спонукають банки до застосування положень цих документів у власних локальних актах. Зокрема, при розробці внутрішньобанківського документу з питань управління ризиками НБУ дозволяє використовувати більш поглиблені підходи до такого процесу, запропоновані Базельським комітетом, а також збагатити відповідними темами програми навчання персоналу [11, п. 4, 56, 75].

Стосовно ж забезпечення комплаєнсу, регулятор у своїх правових актах посилається, перш за все, на Принципи корпоративного управління в банках (2015) [11, п. 1; 14, п. 1; 15, п. 1]. Оскільки Україна не входить ані до самого Базельського комітету, ані до Банку міжнародних розрахунків (у чийй штаб-квартирі Комітет здійснює свою роботу), жодні прямі посилання на норми документів, розроблених цією установою, не були б правомочними відповідно до Конституції. Задля уникнення подібних протиріч НБУ запозичує базові положення відповідних документів напряму до тексту власних положень і методичних рекомендацій, забезпечуючи таким чином впровадження необхідного мінімуму з Базельських принципів, але й лишаячи можливість банкам самостійно вирішувати, наскільки глибоко вони готові інтегрувати ці принципи в свою діяльність.

Висновки. Джерела правового регулювання комплаєнсу формують складну систему міжнародних стандартів, українських законів і підзаконних актів НБУ. Розпорошеність відповідних норм ускладнює та додатково послаблює ефективність державного

впливу на відносини з приводу відповідності застосовним вимогам у банківській сфері. Тому кодифікація цих джерел становить перспективний напрямок наукових і прикладних опрацювань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дмитренко Е. Особливості правового регулювання банківських відносин в умовах євроінтеграції України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: «Юридичні науки». 2021. № 3 (31). С. 144–150.
2. Касьяненко Л. М., Паскал А. Р. Проблемні аспекти правового регулювання банківської системи в Україні. *Міжнародний юридичний вісник*. 2016. Вип. 2 (4). С. 169–174.
3. Товкун І. М., Зубко Т. С. Проблемні моменти правового регулювання банківської діяльності та шляхи їх вирішення. *Право та інноваційне суспільство*. 2021. № 1 (16). С. 41–46.
4. Можаровський М.Ю. Правові засади регулювання комплаєнс в сфері господарювання : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04. МАУП. Київ, 2021. 245 с.
5. Мулик А. К. Питання економіко-правових передумов виникнення і розвитку комплаєнсу в сфері банківської діяльності. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія Право*. 2022. Вип. 73, ч. 1. С. 134–140.
6. Пацурія Н. Комплаєнс-контроль у системі корпоративного управління страхових компаній. *Право України*. 2021. № 6. С. 196–210.
7. Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2015/849 від 20 травня 2015 року про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей або фінансування тероризму, про внесення змін до Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 648/2012 та про скасування Директиви Європейського Парламенту і Ради 2005/60/ЄС та Директиви Комісії 2006/70/ЄС. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_037-15.
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення питань організації корпоративного управління в банках та інших питань функціонування банківської системи : Закон України № 1587-IX від 30.06.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1587-20>.
9. Про банки і банківську діяльність : Закон України № 2121-III від 07.12.2000 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
10. Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України : Постанова Правління НБУ від 29.12.2020 № 172. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0172500-20>.
11. Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах : затверджено Постановою Правління НБУ від 11.06.2018 № 64. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18>.
12. Положення про організацію системи внутрішнього контролю в банках України та банківських групах : затверджено Постановою Правління НБУ від 02.07.2019 № 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0088500-19>.
13. Положення про ліцензування банків : затверджено Постановою Правління НБУ від 22.12.2018 № 149. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0149500-18>.
14. Методичні рекомендації щодо організації корпоративного управління в банках України : схвалено Рішенням Правління НБУ від 03.12.2018 № 814-рш. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr814500-18>.
15. Положення про організацію внутрішнього аудиту в банках України : затверджено Постановою Правління НБУ від 10.05.2016 № 311. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0311500-16>.

REFERENCES

1. Dmytrenko, E. (2021). Peculiarities of legal regulation of banking relations in the conditions of European integration of Ukraine. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnikha"*. Seria: "Iurydychni nauky", 3 (31), 144–150 [in Ukrainian].
2. Kasianenko, L. M., & Paskal, A. R. (2016). Problematic aspects of legal regulation of the banking system in Ukraine. *Mizhnarodnyi yurydychnyi visnyk*, 2 (4), 169–174 [in Ukrainian].
3. Tovkun, I. M., & Zubko, T. S. (2021). Problematic points of legal regulation of banking activity and ways to solve them. *Pravo ta innovatsiine suspilstvo*, 1 (16), 41-46 [in Ukrainian].

4. Mozharovskyi, M. Iu. (2021). Legal principles of compliance regulation in the field of business. *Candidate's thesis*. Kyiv: MAUP [in Ukrainian].
5. Mulyk A.K. (2022). The issue of economic and legal prerequisites for the emergence and development of compliance in the banking sector. *Naukovi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu. Seriya Pravo – Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Law series*, 73 (1), 134–140 [in Ukrainian].
6. Patsuriia, N. (2021). Compliance control in the system of corporate management of insurance companies. *Pravo Ukrainy – Law of Ukraine*, 6, 196–210 [in Ukrainian].
7. Directive (EU) 2015/849 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2015 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing, amending Regulation (EU) No 648/2012 of the European Parliament and of the Council, and repealing Directive 2005/60/EC of the European Parliament and of the Council and Commission Directive 2006/70/EC. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_037-15 [in Ukrainian].
8. Law of Ukraine On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Regarding the Improvement of Issues of Organization of Corporate Governance in Banks and Other Issues of the Functioning of the Banking System, No. 1587-IX (2021, June 30). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1587-20> [in Ukrainian].
9. Law of Ukraine On Banks and Banking Activities, No. 2121-III (2000, December 7). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> [in Ukrainian].
10. Resolution of the Board of the NBU “On Amendments to Certain Regulatory and Legal Acts of the National Bank of Ukraine, No. 172 (2020, December 29). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0172500-20> [in Ukrainian].
11. Regulations on the organization of the risk management system in Ukrainian banks and banking groups, No. 64 (2018, June 11). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18> [in Ukrainian].
12. Regulations on the organization of the internal control system in Ukrainian banks and banking groups, No. 88 (2019, July 2). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0088500-19> [in Ukrainian].
13. Regulations on bank licensing, No. 149 (2018, December 22). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0149500-18> [in Ukrainian].
14. Methodical recommendations on the organization of corporate governance in banks of Ukraine No. 814-пш (2018, December 3). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr814500-18> [in Ukrainian].
15. Regulations on the organization of internal audit in banks of Ukraine, No. 311 (2016, May 10). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0311500-16> [in Ukrainian].

SHELUDKO SERGII

PhD in Economics, Associate Professor, Project & Program Manager in the Department of Valuation and Collateral Operations of Pivdenny Bank PJSC

SOURCES OF LEGAL REGULATION OF COMPLIANCE IN UKRAINIAN BANKS

Problem setting. The banking sector plays a crucial role in the economy and therefore needs to function in a comprehensive and effective legal environment. In order to monitor compliance with current requirements, banks organize compliance offices, whose activities are regulated by numerous scattered provisions of national and international law.

Analysis of recent researches and publications. The legal regulation of banking activity is constantly becoming the center of attention of practitioners, government experts and scientists, in particular E. Dmytrenko, L. Kasianenko, I. Tovkun. The legal regulation of compliance in banking and financial institutions has not yet received adequate coverage in legal studies, but certain aspects of it were considered in their works by M. Mozharovskyi, A. Mulyk, and N. Patsuriia.

Purpose of the research is to systematize and analyze the sources of legal regulation of compliance in Ukrainian banks.

Article's main body. Banking activity in Ukraine is regulated by more than 2,500 regulatory and legal acts, which causes serious difficulties both for the sector itself and for regulatory and supervisory authorities. Legal norms, which form the institution of compliance, create the system, so they should be summarized using a hierarchical approach.

Although the act of the highest legal force – the Constitution of Ukraine – does not directly mention either compliance or meeting the requirements in the banking sector, its individual provisions in one way or another relate to the necessity and importance of compliance with current norms: this is Art. 6, which defines the obligation to fulfill the requirements

of legislation at the national level; Art. 13, 19, 41, 47, 65, which refer to personal compliance in certain spheres of public life.

An important place in the system of sources of legal regulation of banking compliance is occupied by foreign legislative acts, with which Ukraine has brought national laws into compliance – in particular, documents from the EU Acquis. Thus, Directive 2015/849 specifies that banks must develop an internal compliance management policy, appoint a special manager, and can exchange information on compliance control between officials within the same bank or banking group.

In 2021, for the first time, a holistic concept of the organization and operation of the compliance service within the bank was enshrined in legislation. Amendments to the Law “On Banks and Banking Activity” determine the obligation to form a compliance unit, the exclusive competence of the Bank’s Council regarding it, qualification requirements, status and powers of the Chief Compliance Manager.

The leading normative document that defines the organizational and legal foundations of the service for ensuring the fulfillment of requirements is the Regulation of the NBU On the Organization of the Risk Management System in Ukrainian Banks and Banking Groups. It complements and expands the norms of the relevant Law regarding the appropriate status and qualifications of the Chief Compliance Manager, approaches to compliance risk management, and the place of the compliance department in the bank’s risk management system.

Other regulatory documents of the National Bank of Ukraine, including the Regulation on the Organization of the Internal Control System in Ukrainian Banks and Banking Groups and the Regulation on Licensing of Banks, extend compliance regulation to related areas of bank activity. Mainly, these sources are harmonized with the international legal standards on this issue, first of all – with the Principles of Corporate Governance in Banks of the Basel Committee on Banking Supervision.

Conclusions and prospects for the development. Therefore, the sources of legal regulation of compliance form a complex system of international standards, Ukrainian laws and by-laws of the NBU. Dispersion of relevant norms complicates and further weakens the effectiveness of state influence on relations regarding compliance with applicable requirements in the banking sector. Therefore, the codification of these sources is a promising direction of scientific and applied studies.

Key words: compliance, bank, legal regulation, legal sources, international standards.

За ДСТУ 8302:2015 цю статтю слід цитувати:

Шелудько С. А. Джерела правового регулювання комплаєнсу в українських банках. *Право та інновації*. 2023. № 2 (42). С. 34–40.